

დარეჯან ცუცქერიძე

*საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,
ასისტენტი-პროფესორი*

**ლიდერის დადებითი პიროვნული თვისებების
გავლენა სოციალურ-პოლიტიკურ პროცესებზე
(საქართველოს ისტორიის მაგალითზე)**

თანამედროვე პოლიტიკური პროცესების, გლობალიზაციის, მიგრაციის, პოლიტიკური სისტემების ტრანსფორმაციის, ასევე იდეოლოგიებისა და ცივილიზაციების ჭიდილის გათვალისწინებით, პოლიტიკური ლიდერობის საკითხის მეცნიერული შესწავლა და მიმდინარე პოლიტიკურ პროცესებში პოლიტიკური ლიდერის როლის მნიშვნელობის გააზრება სულ უფრო აქტუალური ხდება. ლიდერსა და ლიდერის როლს საქართველოში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკურ პროცესებში ყოველთვის განმსაზღვრელი ადგილი ენიჭებოდა და საქართველოს თანამედროვე ისტორიის გათვალისწინებით დღესაც ენიჭება. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ არაერთი ქვეყნის მეცნიერი თუ მკვლევარი ძალისხმევას არ იშურებს თეორიული ბაზისის საფუძველზე პოლიტიკური ლიდერების დახასიათებისა და მათი თვისებების წარმოსაჩენად. მეცნიერული ანალიზისა და კვლევისათვის ფილოსოფიურ-ისტორიული, სოციალურ-ფსიქოლოგიური, სოციოლოგიური და სხვა მიდგომები გამოიყენება, მაგრამ მეცნიერული თეორიების სიმრავლისა და მრავალგვარობის მიუხედავად, პოლიტიკური ლიდერის მახასიათებლების, ქცევის, ქცევის მოტივაციის სრულყოფილი შესწავლისათვის ახალი თეორიებისა და კონცეფციების შექმნა, პარადიგმების შემუშავება, ემპირიული კვლევების ჩატარება კვლავ მნიშვნელოვანი, აუცილებელი და აქტუალურია. პოლიტიკური ლიდერობის მეცნიერული სწავლების მთავარ ამოცანად კი პოლიტიკური ლიდერის ქცევის აღწერა, ახსნა, განჭვრეტა, შეფასება რჩება, რადგან სწორი თეორიული ცოდნის საფუძველზე შეიძლება აიხსნას კონკრეტული ლიდერის ქცევის მოტივაცია, წინასწარ განისაზღვროს ესა თუ ის შესაძლო ქმედება და ამ ქმედებით გამონვეული სხვადასხვა სახის პოზიტიური თუ ნეგატიური პოლიტიკური მოვლენა.

მე-20 საუკუნის დამდეგიდან მეცნიერები ცდილობდნენ წარმოედგინათ რა თვისებების მქონე ადამიანი შეიძლება გამხდარიყო ლიდერი, აზრთა სიმრავლესთან ერთად საკითხმა სულ უფრო და უფრო მეტი აქტუალობა შეიძინა. წინამდებარე სტატიაში ყურადღებას ზემოაღნიშნული კომპლექსური საკითხის მხოლოდ ერთ ასპექტზე, ლიდერის პიროვნულ თვისებებზე, კერძოდ კი პიროვნული თვისებების დადებით კონტექსტზე შევაჩერებთ. თვალს თუ გადავავლებთ საქართველოს ისტორიას, ცხადი გახდება, რომ ჩვენს ქვეყანას ხშირად, არა უბრალოდ მეფეები, ან/და საეკლესიო მოღვაწეები, არამედ მეფე-ლიდერები და ლიდერი საეკლესიო მოღვაწეები ჰყავდა, რომლებიც იღებდნენ ქვეყნის საგარეო და საშინაო პოლიტიკისათვის მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებებს და საზოგადოებაში დიდი ნდობით სარგებლობდნენ. სწორედ მათმა პიროვნულმა თვისებებმა განაპირობა ქვეყნის წარმატება. აღნიშნულის საილუსტრაციოდ ყურადღებას სხვადასხვა დროის სრულიად გამორჩეული ლიდერების მეფე ფარნავაზის, გრიგოლ ხანძთელისა და მეფე თამარის პიროვნულ თვისებებზე გავამახვილებთ.

ქართული სახელმწიფოებრიობის შექმნა, ქართული ისტორიოგრაფიის თანახმად, მეფე ფარნავაზს უკავშირდება, რომელიც ლეონტი მროველის თხზულება „ცხოვრება ქართველთა მეფეთაში“ პირველ ქართველ მეფედ სახელდება. ფარნავაზი მისი მთავარი მოწინააღმდეგე აზო/აზონისაგან (მოქცევაჲ ქართლისაის მიხედვით პირველი ქართველი მეფე) განსხვავებით მხოლოდ დადებითი კუთხითაა წარმორჩენილი. ფარნავაზისა და აზოს, როგორც დიქოტომიური წყვილის გააზრებას სიკეთისა და ბოროტების კონტექსტში თავისი განმაპირობებელი მიზეზები უნდა ჰქონოდა. კერძოდ, პირველ რიგში გასათვალისწინებელია ავტორის ეპოქა და თხზულების შექმნის ძირითადი იდეა. პიროვნება, რომელიც ქართულ სახელმწიფოებრიობას ჩაუყრიდა საფუძველს, აუცილებლად დადებითი თვისებების მატარებელი უნდა ყოფილიყო. წყაროს შესწავლა და ფარნავაზის პიროვნებაზე დაკვირვება ცხადყოფს, რომ იგი თამამი, გაბედული, გადაწყვეტილების მიღების უნარის მქონე, გონიერი, წინდახედული, მიზანსწრაფული და ზნეობრივია. მას ახასიათებს ყველა ის თვისება, რომელიც ლიდერისათვის აუცილებელია [1, 43]. ლეონტი მროველი შენიშნავს: „ესე ფარნავაზ იყო კაცი გონიერი, მხედარი შემართებული და მონადირე ხელოვანი“ [2, 40], მიუხედავად იმისა, რომ თავდაპირველად „იმალვიდა იგი სიკეთესა თვისა აზონის შიშისაგან“ [2, 40] მან დასძლია ეს შიში, რადგან „კაცი ძნელი და მესისხლე“ [2, 290

39] აზოსაგან განსხვავებით, იგი „სიყვარულის ენერჯის მატერებ-
ლია“ [3, 9]. მხოლოდ დადებითი თვისებების მქონე ადამიანს შეეძლო
ისეთი დიდი მიზნის მიღწევა, როგორც სახელმწიფოებრიობის შექ-
მნაა. ფარნავაზი არა მხოლოდ დადებითი უფრო მეტიც – ღვთაებ-
რივია: „შემოვიდა სარკუმელსა მისსა შუქი მზისა და მოერტყა წელ-
თა მისთა, და განიზიდა და განიყვანა სარკუმელსა მას. და ვითარ
განვიდა ველად, იხილა მზე ქუე-მდაბლად, მიჰყო ხელი მისი, მოჰხო-
ცა ცუარი პირსა მ[ზ]ისასა და იცხო პირსა მისსა“ [2, 40]. ნ. მინიშვი-
ლის მოსაზრების თანახმად, ფარნავაზს სიზმარში ჰვარნა/ხვარენა –
ზეციური მადლი და სამეფო დიდება ეწვია. „ჰვარნა“ ზოროასტრიზ-
მში მზიური ნათლის საწყისის სიმბოლოა, ღვთაებრივი ცეცხლის მა-
ტერიალური ემანაციაა. „ჰვარნა“-ს ერთ-ერთი სიმბოლური გამოსა-
ხულება – შარავანდი, მზის ბრწყინვალებაა, რაც ფარნავაზის სიზ-
მარში, ფაქტობრივად, მის მზიურ ინიციაციას ნიშნავს და ფარნავა-
ზი ქარიზმატულ მეფედ, ცხებულად იქცევა [4, 27]. იგი ლიდერია,
რომელიც სათავეში ჩაუდგა ქვეყნის მთლიანობის იდეას. მის მიერ
გატარებულმა რეფორმებმა ქართველ ტომთა დაქუცმაცებული
ცხოვრება დაასრულა და ერთ სახელმწიფოდ გაერთიანებას მტკიცე
საფუძველი ჩაუყარა [5, 63] მისთვის ლიდერი გმირებისათვის გამ-
ჭრიახი გონება, ძლიერი ნებისყოფა, მიზანსწრაფვა, ენერჯიულობა,
კომპეტენტურობა, პასუხისმგებლობის აღების უნარი და სხვა თვი-
სებებია დამახასიათებელი [6, 64]. სწორედ ეს თვისებები ახასიათებს
ფარნავაზს. რაც მთავარია, ლიდერს უნდა გააჩნდეს ხალხისაგან მი-
ნიჭებული ლეგიტიმაცია. ამ თვალსაზრისით ფარნავაზი სრულიად
ლეგიტიმურია მისი საყოველთაო აღიარება სწორედ ამის დასტუ-
რია. მის მიმართ თანადგომა საზოგადოების ფაქტობრივად ყველა
ფენაში ჩანს. აგრეთვე, „ანტიოქოს შეინყნარა ძრუენი მისი, და უნო-
და შვილად თვისად და წარმოსცა გვრგვინი“ [2, 43] „გვირგვინის
წარმოცემა“ ხელდასხმად შეიძლება მოვიანროთ. ფარნავაზმა თავი-
სი დროის ძლიერი მმართველისგან ლეგიტიმაცია მიიღო [1, 49]. მი-
სივე ლეგიტიმაციის მაჩვენებელია სიზმარში ემანაცია. ისიც რომ
იგი არის: „ნათესავი უფლოს მცხეთოსის ძისად“ [2, 40] და ისიც, რომ
იგი სამარა მამასახლისის ძმისწულია. ჭეშმარიტ ლიდერს მნიშვნე-
ლოვანია ქონდეს სწორი სტრატეგიული ნაბიჯების გადადგმისა და
ტაქტიკური სვლების გაკეთების უნარი როგორც შიდა პოლიტიკურ
სივრცეში, ასევე საერთაშორისო არენაზე, რაზეც ხშირ შემთხვევაში
მეტწილად და დამოკიდებული ამა თუ იმ, განსაკუთრებით კი პატარა

ქვეყნის ბედი. მოცემულ ნაშრომში ჩვენს მიზანს არ წარმოადგენს ფარნავაზის საგარეო და საშინაო პოლიტიკის გამოწვევილი ანალიზი, მაგრამ აუცილებლად უნდა აღვნიშნოთ, რომ პოლიტიკური პარტნიორების სწორად შერჩევის უნარმა, პოლიტიკური პოზიციების შერჩევამ, საერთაშორისო არენაზე ძალთა ბალანსის განლაგებამ და ამ ვითარების სწორად შერჩევის უნარმა, დროის ფაქტორის სწორად გამოყენებამ ფარნავაზს საშუალება მისცა ქვეყნის გაერთიანებასა და შემდგომ მოდერნიზაციაზე ეფიქრა [1, 58] სწორი რაციონალური ნაბიჯების გარდა, პოლიტიკური ლიდერის წარმატების განმაპირობებელი მისი მამოძრავებელი პიროვნული და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებებიცაა. ფარნავაზმა დაამხო „კაცი მესისხლეს“ რეჟიმი. აღადგინა როგორც თავისი სახლის შელახული უფლებები, ასევე მცხეთელთა ღირსებაც, რომელთა რელიგიურ გრძნობებსაც, მ. ჩხარტიშვილის მოსაზრებით, გაცისა და გას კერპების თაყვანისცემის დაკანონებაც შეურაცხყოფდა, ფარნავაზმა მოსახლეობის შელახული უფლებები აღადგინა, რაც არიან-ქართველთა დაჩაგვრით არ გაუკეთებია. აგრეთვე თვისებრივად შეცვალა ჩრდილოკავკასიელ მთიელებთან ურთიერთობა და მოკავშირეებად აქცია [7, 9-11]. სამართლიანობა ფარნავაზის ქმედებების ერთ-ერთი ძირითადი მამოძრავებელი ძალა იყო, რაც ერთიანი ქართული სახელმწიფოს შექმნის ეროვნულ იდეას ეფუძნებოდა, რომელიც სამართლიანობის გარეშე ვერ განხორციელდებოდა [1, 53].

საქართველოში, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, არსებობდნენ არა მხოლოდ მეფე ლიდერები, არამედ ლიდერი საეკლესიო მოღვაწენიც, რომელნიც საერო თუ სასულიერო საქმეებში მეფე-მთავრებს ტოლს არ უდებდნენ. აქვე იმასაც დავძენთ, რომ ღირსეული ლიდერის აზრი, სიტყვა და საქმე ერთმანეთთან ჰარმონიაშია, მასში არ არის პირფერობა და არაგულწრფელობა, მისი აზრები სუფთაა, არ არის ვნების, მრისხანების, სიხარბის, შურისა და სხვა მანკიერი თვისებებისგან დაბინდული. ჭეშმარიტი ლიდერი ამბობს რასაც ფიქრობს და აკეთებს რასაც ამბობს [8]. ასეთია საქართველოს ისტორიაში ერთ-ერთი გამორჩეული პიროვნება გრიგოლ ხანძთელი, რომლის ცხოვრებასა და მოღვაწეობას გიორგი მერჩულეს ჰაგიოგრაფიული თხზულება „შრომად და მოღვაწეობად ღირსად-ცხოვრებისად წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლისი არქიმანდრიტისად ხანძთისა და შატბერდისა აღმაშენებულისად და მის თანა ჯსენებად მრავალთა მამათა ნეტართად“ ეძღვნება. გრიგოლი

იყო: „მადლითა სავსედ, განსრულებული სიბრძნითა, დიდი მღვდელი და კეთილად განმგებელი მოღვაწე და უდაბნოთა ქალაქმყოფელი, ზეცისა კაცი და ქვეყანისა ანგელოზი.... ხოლო გულისხმიერებად სწავლისად განსაკვირველი იყო ფრიადსიტყვად მისი იყო შეზავებულ მარილითა მადლისადათა. რაჟამს იტყვიან, ბრძნად აღლის პირი თვისი და წესი განუჩინის ენასა თვისსა. და ჰასაკისა ზრდასა თანა სათნოებადცა კეთილი იზარდებოდა, რამეთუ არა იყო, ვითარცა ჭაბუკი, მზვობარ და ჭამადთა გულის სათქმელთა მოყვარედ. და ესრეთ მიიღის საზრდელი საგლახაკოდ ხორცთა თვისთა განსამტკიცებელად ნეტარმან გრიგოლ, მდაბალმან გულითა და გლახაკმან სულითა, მყუდრომან ქცევითა და მოწყალემან გონებითა ხოლო იყო ხილვითა დიდ, ხორცითა თხელ, ჰასაკითა სრულ, ყოვლად კეთილ, სრულიად გვამითა მრთელ და სულითა უბინო“ [9]. იგი ღვთივკურთხეულია: „რამეთუ სამოსელი იგი შეურაცხი, რომელ ემოსა მოხუცებულსა მას, ესრეთ ჩნდა, ვითარცა სამოსელი ნათლისა ბრწყინვალისა განუცდელისადა“... [9]. „რამეთუ სვეტი ნათლისადა ფრიად ბრწყინვალე ცად აღწევნული ჰფარვიდა მას. და იყო თავსა მისსა ჯვარი თვალთმეუდგამი გარემო მისა ცისსარტყელისსახედ“ [9]. ცისარტყელას შვიდი ფერი შვიდი საიდუმლოსა და სულიწმიდის შვიდი ნიჭის სახედ აღიქმება. იგი მიტევებისა და შეთანხმების სიმბოლოა [10]. ასეთივე სიმბოლოდ შეიძლება გავიაზროთ თავად გრიგოლ ხანძთელის პიროვნება. ცად აღწევნული ნათლის სვეტი გრიგოლ ხანძთელის ღვთივკურთხეულობაზე, ღვთიურ მადლზე, მის გამორჩეულობაზე მიუთითებს, სწორედ ამიტომაც იგი „ზეცისა კაცი და ქვეყანისა ანგელოზი“. ასეთი უნდა ყოფილიყო პიროვნება, რომელიც საფუძველს ჩაუყრიდა მასშტაბურ სამონასტრო მშენებლობასა და მის აღორძინებას, გახდებოდა „უდაბნოთა ქალაქმყოფელი“. გრიგოლისათვის ღვთისაგან მინიჭებული სიბრძნე მთელ მის მოღვაწეობაში ვლინდება, იქნება ეს სამონასტრო ცხოვრების ორგანიზაცია თუ საერო ხელისუფლებასთან დამოკიდებულება. გრიგოლმა სრულიად ახალგაზრდამ, ერთი მხრივ, ერის სულიერი ხსნა და, მეორე მხრივ – ქვეყნის ფიზიკური გადარჩენა ითავა [11]. თითოეული მისი ნაბიჯი ამ მისიის ღირსეულად აღსრულებისათვის იყო გადადგმული. იგი იმ ეროვნული იდეის მატარებელი და განმახორციელებელია, რომელიც მოგვიანებით გიორგი მერჩულეს ათქმევინებს: „ქართლად ფრიადი ქვეყანაი აღირაცხების რომელსაცა შინა ქართულითა ენითა ყამი

შენიშნვის და ლოცვა ყოველი აღესრულების“ [9]. გრიგოლ ხანძთელს ეროვნული იდეის გასახორციელებლად ისევე როგორც ყველა ლიდერს ლეგიტიმაცია სჭირდებოდა, რომელიც მას უფლისგან, ერისა და ბერისაგან მიენიჭა. „ნათლის სვეტი“ და მისი საყოველთაო აღიარება სწორედ ამის დადასტურებაა. გრიგოლმა პიროვნული თვისებების წყალობით შეძლო „ფიცხელ“ უდაბნოსთან გამკლავება და მისთვის სულის შთაბერვა, რაც საოცარ ძალისხმევასა და ნებისყოფას მოითხოვდა. დიპლომატიური უნარით, მან განსაკუთრებული ურთიერთობები დაამყარა საერო პირებთან: „ჩვენთან არს სულიერი კეთილი, და თქვენთან არს ხორციელი კეთილი და ესენი შევზავნეთ ურთიერთას“ [9], ხორციელისა და სულიერის გაერთიანება, როგორც ალ. ბარამიძე აღნიშნავს არა მხოლოდ გაბრიელ დაფანჩულთან ურთიერთობის ძირითადი კრედაა, არამედ მთელი მისი მოღვაწეობის, „სწორედ ეს შეზავებაა ის დულაბი, რომელიც აკაჟებს ეროვნულ თვითმყოფელობას... სწორედ მიზნის ეს ერთიანობა და თანამოღვაწეობის მთლიანობაა „ქვეყნის ძალისა და ღონის მიმცემი“ [12].

გრიგოლისათვის, როგორც ჭეშმარიტი ლიდერისათვის, ღირებულებები და ზნეობრივი საკითხები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. სწორედ მისი ამ თვისების წარმოჩინებას ემსახურება წმინდა გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრების ტექსტში დაცული „სიძვის დიაცის“ ეპიზოდები, რომლებიც აშოტსა და ადარნასეს უკავშირდებოდა. გრიგოლი არავის მისცემდა მორალური დაცემის უფლებას, გასაკუთრებით მეფეებს, რომელნიც ეროვნული მთლიანობის გზაზე მისი მთავარი საყრდენი იყვნენ. გრიგოლის ანტიპოდურ სახედ კი შესაძლებელია ცქირი გავიაზროთ. მისი და გრიგოლ ხანძთელის პიროვნული თვისებების შეპირისპირებით კიდევ უფრო ნათლად წარმოჩინდება გრიგოლის პიროვნული თვისებების განმსაზღვრელი როლი მის თანადროულ საქართველოში, როდესაც ქართველნი კვლავ ირყეოდნენ „ვითარცა ლერწამნი ქართაგან ძლიერთა“ [13]. ქ. ჯერვალაძის მართებული შენიშვნით: „არც ის იქნება სწორი, ცქირის მიერ ანჩის საყდრის მეორედ დაპყრობა ამ პიროვნების მამა გრიგოლთან პირად მტრობამდე დავიყვანოთ“ [14]. ჩვენთვის მთავარი ისაა, რომ ცქირი და მისი საქციელი, რომელიც იდეოლოგიური თვალსაზრისით ეროვნული მთლიანობისაკენ სწრაფვის არასწორი ქმედების ერთგვარ სიმბოლოდაც კი შეიძლება განვიხილოთ დაძლეულ იქნა [12]. აქვე ხაზგასმით ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ გრიგოლი ჯავახეთის კრების გამარჯვებულია, შეიძლება ითქვას, რომ არსე-

294

ნის სასარგებლოდ გაკეთებული არჩევანით, გრიგოლმა რთული, მაგრამ ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება მიიღო, არსენის: „27 წლის მშვიდობიანი ნაყოფიერი კათალიკოზობა ცხადი მაჩვენებელია, რომ იგი მართლაც თავისი პატივის უღირსი არ ყოფილა“ [15]. გრიგოლის გადაწყვეტილება მხოლოდ და მხოლოდ მის გამჭრიახობასა და პოლიტიკურ ალლოზე მიუთითებს.

„ტაო-კლარჯეთში გრიგოლი მივიდა ფართო მასშტაბის ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი მიზნების განსახორციელებლად – ეკლესია-მონასტრების აშენებით, კულტურულ-საგანმანათლებლო დიდი ცენტრების დაარსებით, ახალთაობის აღზრდით, ზნეობრივ-სარწმუნოებრივი და სახელმწიფოებრივ-ეროვნული აღორძინების მესაძირკვლედ იაზრა თავისი ქმედება და დიდი საქმის წინამძღვრად წმინდა გიორგის მებრძოლი, რაინდული სახე გაითავისა“ [12]. ასევე დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ სწორედ გრიგოლ ხანძთელისა და აშოტ კურაპალატის ერთიანმა მცდელობამ ჩაუყარა საფუძველი ტაო-კლარჯეთის აღორძინებას, რასაც ფაქტობრივად მოგვიანებით, მაგრამ მაინც ორგანულად უკავშირდება საქართველოს გაერთიანების იდეაც და მისი ხორცშესხმაც.

ბევრი ქვეყნის, მათ შორის, საქართველოს ისტორიაში არსებობდნენ ქალი მონარქები, რომლებმაც დიდი წვლილი შეიტანეს სახელმწიფოებრიობის, ქვეყნის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ-კულტურულ განვითარებაში. ამ თვალსაზრისით, სრულიად გამორჩეულია მეფე თამარი, რომელმაც თავისი მმართველობის პერიოდი საქართველოს ისტორიაში „ოქროს ხანად“ აქცია. მისი წარმატებული მმართველობა დიდწილად სწორედ მისი პიროვნული თვისებებით იყო განპირობებული. თავისთავად ის ფაქტი, რომ საქართველოს ისტორიაში თამარი პირველი ქალი მეფე იყო შესაძლებელია დაპირისპირების გამომწვევ ფაქტორად ქცეულიყო. თამარს შეუძლებელია არ გაეაზრებინა თავისი პიროვნული ფაქტორი და გამეფებისთანავე სახელმწიფოს მართვა-გამგეობას მტკიცედ მოეკიდა [1, 70]. შუა საუკუნეების საქართველოში, როდესაც ქალის მიერ ქვეყნის მმართვეის ტრადიცია და გამოცდილება ჯერ კიდევ არ არსებობდა, ბუნებრივია, ტახტის შენარჩუნება ხანგრძლივად და წარმატებულად დიდ ძალისხმევასა და გამორჩეულ პიროვნულ თვისებებს მოითხოვდა. წარმატების მისაღწევად გავლენიანი სოციალური ფგუფების მიმხრობა და თავდადებული მოხელეების შერჩევა იყო აუცილებელი, რომელნიც მისი მონარქიული უფლებების გაძლიერება-განმტკიცებას ერთგულებით შეძ-

ლებდნენ. ამ თვალსაზრისით, თამარმა ნებისყოფის სიმტკიცე, პოლიტიკური ნიჭი და დიპლომატია გამოიჩინა [16]. „ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი“-ის ავტორი მეფე თამარის შესამკობად ეპითეტებს არ იშურებს: „...აქა კუალად სამებისა, თანა იხილვების ოთხებად თამარ, მისწორებული და აღმატებული“ [1, 401]. იგი არის: „მზე იგი მზეთა და ნათელი ნათელთა, ელვარება და მზეებრ მაშუქებელი სხვათა“ [1, 402]. ავტორისეულ დამოკიდებულებაში ჩანს თავად თამარ მეფის პიროვნების არსი. იგი არის „შვიდმნათობიერი“, „საუნჯემან სიბრძნისამან“. იგი დადებითი თვისებებით გამორჩეული ხელისუფალია. ფარნავაზის მსგავსად იგიც „სიყვარულის ენერჯის“ მატარებელია. აღსანიშნი ისიცაა, რომ ქვეშარიტი ლიდერისათვის, პირველ ყოვლისა, კრიტიკულ სიტუაციაში სწორი, რაციონალური, დადებით შედეგზე გათვლილი ნაბიჯების გადადგმა, დინჯი და წინდახედული მოქმედებებია მნიშვნელოვანი. საილუსტრაციოდ ყურთლუ ასლანის დასის გამოსვლასთან დაკავშირებით განვითარებული მოვლენების მაგალითი ან/და დასავლეთ საქართველოს დიდებულების აჯანყების დროს მეფე თამარის ქმედებებიც კმარა. თამარის სწორი ქმედებების შედეგად, მისი ხელისუფლების წინააღმდეგ პოლიტიკური ბრძოლები თანდათან მიწეწედა, პოლიტიკური კრიზისი – მკაცრი და ღია ბრძოლა თამარსა და მის მონინააღმდეგეებს შორის პირველის გამარჯვებით დასრულდა [17, 314]. თამარის სულის უტეხობა და ძლიერი ნება ეჭვს აღარავისაში იწვევდა. ეს თვისებები იქცა „ოქროს ხანისა“ და საშინაო თუ საგარეო სწორი პოლიტიკური ნაბიჯების საფუძვლად [1, 71]. კარგ პოლიტიკოსს, პოლიტიკურ ლიდერს, პასუხისმგებელ მმართველს, ვითარების სწორად შეფასებისა და ლავირების უნარი უნდა გააჩნდეს. ორივე, ერთმანეთისაგან განსხვავებულ შემთხვევაში, მეფე თამარის მიერ გადადგმული ნაბიჯები მხოლოდ და მხოლოდ ქვეყნის ინტერესებს ემსახურებოდა. იგი საჭიროების მიხედვით აკეთებდა არჩევანს კონფლიქტის დასრულების ძალისმიერსა და მშვიდობიან ფორმას – მოლაპარაკებას შორის. თამარმა ვითარების სწორად შეფასების შედეგად შეძლო სწორი გადაწყვეტილებების გამოტანა. ორივე შემთხვევაში არჩევანი ქვეყნისათვის სასარგებლო აღმოჩნდა. არსებობდა ერთიანი საქართველოს იდეა და მეფე თამარი მისი განსახიერება გახლდათ. თამარის იდეა ოქროს ხანაა, რომლის ხელყოფასაც არავის დაანებებდა, ვინაიდან იდეა ვისაც ის სწამს კონკრეტული შინაარსის მატარებელია [18, 117].

თამარისათვის ძირითადი საქართველოს სტაბილურობისა და მთლიანობის შენარჩუნება იყო, მას არ უნდა დაეშვა შიდაპოლიტიკური აშლილობები და თუკი ასეთი რამ მაინც მოხდებოდა, ქვეყნის ინტერესებიდან გამომდინარე გონივრულად უნდა ემოქმედა. სამართლებრივი თვალსაზრისით კი თამარი ყოველგვარი წესების დაცვით აღსაყდრებული მეფე იყო, შესაბამისად, მის წინააღმდეგ გამოსვლა – არალეგიტიმური [1, 94].

თამარმა აქტიური საგარეო პოლიტიკა გაატარა. საერთაშორისო არენაზე წარმატებებმა შიდაპოლიტიკურ პროცესებზე დადებითად იმოქმედა [1, 91] თამარის წარმატებულ პოლიტიკურ ნაბიჯებს სოციალური და კულტურული აღმავლობა მოჰყვა. თამარის დროს გაცხოვლდა საგარეო ვაჭრობა, რასაც შიდა ალბ მიცემობის გაძლერება მოჰყვა. განვითარდა ოქრომჭედლობა, ხუროთმოძღვრება, საერო მწერლობა, ფილოსოფიური აზროვნება [45, 39-42]. მისი მმართველობის პერიოდი საქართველოს ისტორიაში „ოქროს ხანად“ ჩაინერა.

საკვლევი თემის ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა, რომ ლიდერის თვისებებს ისტორიული, სოციალურ-პოლიტიკური და კულტურული პროცესების განვითარების თვალსაზრისით განმსაზღვრელი ადგილი ენიჭება. სამივე შემთხვევაში გამოიკვეთა, რომ პიროვნულმა თვისებებმა ისტორიულ-პოლიტიკური პროცესების წარმართვა ქართული სახელმწიფოს სასარგებლოდ განაპირობა: 1. პირველ შემთხვევაში ფარნავაზის თაოსნობით შეიქმნა ქართული სახელმწიფო; 2. მეორე შემთხვევაში გრიგოლ ხანძთელმა საფუძველი ჩაუყარა არა მხოლოდ სამონასტრო ცხოვრებასა და მის აღმავლობას, არამედ ჩვენი აზრით, მომავალი ერთიანი საქართველოს იდეას; 3. თამარის თაოსნობით კი შენარჩუნდა ერთიანი, ძლიერი სახელმწიფო. მათი პიროვნული თვისებები ისტორიამ დადებითად შეაფასა.

დამონმებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. ცუცქერიძე დ., კონფლიქტი პოლიტიკურ პროცესებში (საქართველოს მაგალითზე), დისერტაცია, ხელნაწერის უფლებით, თბილისი, 2011.
2. ქართლის ცხოვრება, მთავარი რედაქტორი რ. მეტრეველი, თბილისი, 2008.
3. ბარამიძე რ., ფარნავაზმან ძლიერჰყო ქვეყანა თვისი, თბილისი, 1992.

4. მინიშვილი ნ., ლეგენდები დამაარსებლებზე და „ცხოვრება ფარნავაზისი“, კლიო, საისტორიო აღმანახი, თბილისი, 2002, № 14.
5. ქავთარია გ. ფარნავაზის საგარეო პოლიტიკა. ქართული დიპლომატია ნელინდეული I, თბილისი, 1994.
6. Пирогов А. И. Политическая психология, учеб. пособие, Москва, 2005.
7. ჩხარტიშვილი მ., სახეები საქართველოს წარსულიდან, თბილისი, 2009.
8. Чинбер М. Л., Духовное лидерство, <http://ashram.ru/leadership2> (გადამოწმებულია 27.02. 2017).
9. მერჩულე გიორგი, შრომა და მოლუანებად ღირსად – ცხორებისად წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლისი არქიმანდრიტისად ხანძთისა და შატბერდისა აღმაშწნებელისა და მის თანა წყენებად მრავალთა მამათა ნეტართად, თბილისი, 2015.
10. სიმბოლოები ქრისტიანულ ხელოვნებაში, ენციკლოპედიური ლექსიკონი, შეადგინა გიორგი კენჭოშვილმა, <http://www.nplg.gov.ge/guide/edi-bin/library.exe>.
11. გაგოშაშვილი ნინო, წმინდა გრიგოლ ხანძთელი – „ყოველთა სათნოებათა შესაკრებელი“, კრებულში ხანძთა – სულიერად მშობელი ქართველთა, თბილისი, 2002.
12. ბარამიძე რ., ეროვნული ცნობიერების საკითხი გიორგი მერჩულეს „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრებაში“, ლიტერატურული ძიებანი, 1999, №20.
13. საბანისძე იოანე, წამებად წმინდისა და ნეტარისა მონამისა ქრისტესისა ჰაბოძისი, რომელი იწამა ქართლს შინა, ქალაქსა ტფილისს, ჴელითა სარკინოზთადთა, გამოთქმული იოვანე ძისა საბანისი ბრძანებითა ქრისტვს მიერ სამოელ ქართლისა კათალიკოზისადთა, თბილისი, 2013.
14. ჯერვალაძე ქ., ძველი და ახალი აღთქმის ღმერთის იგივეობის საკითხი ბასილი ზარზმელის „სერაპიონ ზარზმელის ცხოვრებაში ბიზანტოლოგია საქართველოში, თბილისი, 2007.
15. ჯავახიშვილი ივანე, ქართული სამართლის ისტორია, ნიგნი მეორე, ნაკვეთი მეორე, ტფილისის უნივერსიტეტის გამოცემა, 1929, <http://www.library.court.ge/upload/Book2Part2.pdf> (გადამოწმებულია 27.02.2017).

16. მაკალათია ს., თამარ მეფე, <https://burusi.wordpress.com/2009/09/20/tamar-mefe/> (გადამონმეზულია 27.02.2017).
17. საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. III, თბილისი, 1979.
18. არონი რ., მშვიდობა და ომი ერებს შორის, თბილისი, 2009.

Darejan Tsutskiridze

Gorgian Technical University, Assistant-Professor

The Influence of a Leader's Positive Personal Characteristics on the Socio-Political Processes (On Example of Georgian History)

Summary

Understanding of the role of a Leader in modern world based on current political processes is of particular importance, considering the importance and the role of personal characteristics. In this regard we have studied and analyzed such notable historical figures personal characteristics as King Parnavaz, Gregory of Khandzta and Tamar the Great.

Conducted analysis revealed that in all these cases, the personal characteristics ensured success and efficiency of historical and political processes in Georgia. 1. First case – The kingdom of Kartli is linked to the name of King Parnavaz. 2. Second case – Gregory of Khandzta laid the foundations of the monastic tradition and developed the concept of unified Georgia. 3. King Tamar the Great preserved unified, powerful Georgian state. Obviously we should take into account leader's personal characteristics and their importance when evaluating social and political processes.